

TÁMOP-4.1.3-08/1-2008-0004

A felsőoktatási szolgáltatások rendszerszintű fejlesztése

Fogalomtár az OKKR kidolgozásához és értelmezéséhez

Készítette: Bókay Antal, Chrappán Magdolna, Derényi András, Falus Iván,
Géczy János, Kálmán Orsolya, Kraiciné Szokoly Mária, Vass Vilmos
Szerkesztette: Géczy János

Pillérvezető:	Temesi József
Elemiprojekt-vezető:	Ütőné Visi Judit
Alprojekt:	Országos Képesítési Keretrendszer
Elemi projekt:	2. Az OKKR felsőoktatási szintjei leírásának előkészítése
Feladat sorszáma:	2. 2. 1.
Dátum:	2010. április 12.

beszámítás, érvényesítés (validation)

Olyan folyamat, amelynek során a felhatalmazott/kompetens testület által jóváhagyást nyer, hogy a tanuló által formális, nem-formális vagy informális tanulási környezetben korábban elért tanulási eredményt azonosították, az előre meghatározott kritériumok szerint értékelték, és az megfelel a validációs standardokban rögzített elvárásoknak. A beszámítás/érvényesítés tipikusan igazolás/tanúsítvány kiállításával zárul.

deszkriptor, szintleírás, szintleíró jellemzők (descriptor)

A leíró jellemzők olyan szavak, kifejezések, betűkből és számokból álló jelölések megnevezésére szolgálnak, amelyeket valamely rendszerben lévő egyes elemek meghatározására, azonosítására használnak. Az oktatás világában a leíró jellemzők olyan általános állítások, amelyek a tanulási folyamat egy meghatározott szakaszában megvalósuló tanulás eredményének mélységét és kiterjedését jelzik. A szintleíró jellemzők olyan állítások, amelyek általánosan jelzik az adott szint eléréséhez megfelelő tanulást, leírva az adott szinten elvárt tanulás kontextusát és jellemzőit. A képesítések, a képesítési keretrendszerek vonatkozásában a szintleíró jellemzők alkalmasak valamely képesítési szint leírására, meghatározására, a szintek közötti különbségek természetének megvilágítására. Többnyire tanulási eredmények formájában jelennek meg.

Europass (= Oklevél melléklet) (Europass instrument)

Az egyén tanulási útját és tanulási eredményeit rögzítő különböző tájékoztató dokumentumokat összefogó keretrendszer. Az Europass portfólió egy személyi dokumentumcsomag, amely Európában egységes formátumban teszi összehasonlíthatóvá, megismerhetővé az egyén szaktudását, végzettségét, nyelvtudását, szakmai tapasztalatait. E dokumentumok tájékoztatnak, információt adnak hazai és külföldi képzésekben való részvételről, az egyén kompetenciáit érintő változásokról, valamint az anyaországban, illetve külföldön megszerzett képesítésekről. Az egységes szerkezetű dokumentumok alkalmazása segíti a végzettségek elismertetését, megkönnyíti a munka- és tanulmányi felvételizés/felvételiztetés folyamatát a különböző országokból származó bizonyítványok, szaktudások és kompetenciák összehasonlíthatóságának és átláthatóságának biztosításával. A dokumentumcsalád tagjai:

- » Europass önéletrajz (nyolc pontból álló önéletrajz-sablon),
- » nyelvi útlevelel (a gyakorlati nyelvtudást rögzítő önértékelési dokumentum, amelyben részletesen feltüntethető mind az iskolában, mind pedig az iskolán kívül szerzett nyelvtudás);
- » oklevél melléklet (a felsőoktatásban végzett tanulmányokról és azok eredményeiről, továbbá az adott ország felsőoktatási rendszeréről ad részletes tájékoztatást);
- » bizonyítvány-kiegészítő (a szakképzésről, a képzés során megszerzett készségekről és kompetenciákról nyújt részletes tájékoztatást);
- » mobilitási igazolvány (az európai országok valamelyikében folytatott szakmai gyakorlatok, tanulmányok vagy önkéntes munka során megszerzett készségek és kompetenciák igazolására szolgál).

Az Europass keretrendszert az Európai Parlament és Tanács 2004. december 15-i 2241/2004/EK határozata hozta létre. Működését, működtetését nemzeti Europass-központok, webes támogató szolgáltatások segítik (Magyarországon: <http://www.europass.hu/>).

= Az oklevélmelléklet az eredeti képesítési dokumentum melléklete, amely azon tanulmányok jellegének, szintjének, tartalmának és státusának a leírását tartalmazza, amelyeket az oklevél tulajdonosa elvégzett és sikeresen befejezett. Alapja az Európai Bizottság, az Európa Tanács és az UNESCO/CEPES által kidolgozott modell. Elősegíti a nemzetközi átláthatóságot és a képesítések akadémiai/szakmai elismerését.

Európai Képesítési Keretrendszer (EKKR, European Qualifications Framework = EQF)

Az EKKR az egész életen át tartó tanulás olyan közös európai referencia-eszköze, amely a szektorális, nemzeti vagy nemzetközi képesítési rendszerek képesítési szintjeinek leírását és egymással történő összehasonlítását segíti elő. A gyakorlatban olyan fordítási eszközként működik, amely az európai országok képzéseit könnyebben megérthetővé, átláthatóvá teszi, s ezáltal elősegíti a nemzetek között, a munkaerőpiacon, illetve az oktatási rendszerekben történő egyéni mobilitást, támogatva az egész életen át tartó tanulást. Megjegyzés: Az EKKR fő elemei a tanulási eredmények segítségével jellemzett nyolc referenciaszint, valamint az önkéntes együttműködésen alapuló elvek és eljárások. A nyolc szint a képzések teljes vertikumát átfogja: az alapszintű tudást, készségeket és kompetenciákat elismerő képesítésektől az akadémiai, szakmai képzések legmagasabb szintjein lévő képesítésekig terjed. Azokat a képesítéseket is befogadja, amelyek a formális nemzeti képesítési rendszeren és kereteken kívül jöttek létre. (Az EKKR az Európai Parlament és a Tanács [2008/C 111/01] ajánlásával [2008. április 23.] jött létre [http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc44_en.htm#doc].)

Európai Kreditátváltási Rendszer (European Credit Transfer and Accumulation System = ECTS)

Tanulási eredményeken és tanulási folyamatokon alapuló tanulóközpontú rendszer kreditek gyűjtésére és átvitelére. Célja a képesítések és tanulási egységek, valamint a hallgatói mobilitás tervezésének, megvalósításának, értékelésének, elismerésének és beszámításának támogatása. Az ECTS széles körben használatos a formális felsőoktatásban és alkalmazható további – egész életen át tartó – tanulási tevékenységekben.

= Az Európai Kreditátváltási Rendszer olyan rendszer, amely a kreditbeszámítás révén növeli a képzési rendszerek átláthatóságát és elősegíti a hallgatók mobilitását Európában. Azon az általános feltételezésen alapul, hogy a tanévben a tanulmányi munkaterhelés 60 kreditnek felel meg. Ez a 60 kredit kerül aztán leosztásra a kurzusegységek között, jelezve a hallgatói munkaterhelésnek azt az arányos részét, amely a vonatkozó képzési eredmények eléréséhez szükséges. A kreditbeszámítást az anyaintézmény, a befogadó intézmény és a mobilitásban részt vevő hallgató közötti szerződés biztosítja.

élethosszig tartó tanulás (lifelong learning = LLL)

Az élethosszig tartó tanulás célja a tudásalapú társadalom követelményeinek való megfelelés a szakmai képességek terén, valamint a társadalmi-gazdasági életben való teljes körű részvétel biztosítása. Az élethosszig tartó tanulás biztosítja azt az önfejlődést, amelyet az új technológia, a munkaerőpiac és a modern társadalom kihívásai igényelnek. Az élethosszig tartó tanulás szélesebben is értelmezhető, így az élet minden területére kiterjedő formális, nem-formális és informális tanulási formákat is magába foglalja.

= A szakmai képzés nem fejeződik be az iskolából való kilépéssel, a szakképesítés megszerzésével. A folyamatos technikai, technológiai fejlődés, a kommunikációs módok fejlődése szükségessé teszi a képzésbe való gyakori bekapcsolódást, a rendszeres továbbképzést, a gazdasági szerkezet átalakulásával járó szakmaváltást. E kategóriába beletartoznak mind a szakmai, mind azok a kép-

zések, melyek a munkahelyek, a vállalkozások által megkívánt ismeretek elsajátítására szervezett vagy egyéni felkészülési formában, munkaadói vagy egyéni kezdeményezésre zajlanak. (*Egész életre kiterjedő képzés* Soós Adrianna, I. kötet, 313. o., in Báthory Zoltán – Falus Iván: Új Pedagógiai Lexikon. I–III. Keraban Könyvkiadó, Budapest. 1997.)

= A szűkebb értelmezés változatlanul a munkavégzéshez, a munkaerőpiaci pozíciók megőrzéséhez kapcsolódó ismeretszerzést helyezi előtérbe. Az embert mint munkaerőt tekinti, aki az LLL révén képes megőrizni foglalkoztathatóságát élete végéig. A tágabb értelmezés – amely szerint az LLL lényege, hogy „a gyermekkortól kezdve egész életen át segítsen mindenkit abban, hogy dinamikus ismereteket szerezhessen a világról, a többi emberről és saját magáról” – komoly szemléletváltást tükröz az előzőhöz képest. Eszerint ugyanis az élethosszig tartó tanulásnak nemcsak közösségi céljai vannak (hogy foglalkoztatott maradjon a személy, hogy adót tudjon fizetni stb.), hanem az ember személyes boldogulása mint fő cél is megjelenik ebben a definícióban. Legkönnyebben talán úgy tudják felidézni a fogalom tágabb értelmezését, ha az oktatás 4 alappilléret próbálják megjegyezni: megtanulni megismerni, megtanulni dolgozni, megtanulni együttműködni másokkal, megtanulni élni. (*Vágó Irén, Országos Közoktatási Intézet Kutatási Központ: Az LLL fogalmának értelmezési lehetőségei a közoktatásban.* <http://ofi.hu/tudastar/tanulas-kora/III-fogalmanak>)

érintett felek (stakeholder)

Eredetileg valamely vállalkozásban érdekeltséggel, üzletrésszel rendelkező személy. Az utóbbi időben a fogalom tágabb értelmezést nyert, és mindazon természetes vagy jogi személyre vonatkozik, amely valamilyen intézmény feladatainak megoldásában, valamely tevékenységben vagy szolgáltatás eredményességében érdekelt, illetve érintett. Az oktatás világában a képzési szolgáltatók érintett partnereinek tekinthetők a tanulók, a szülők, a pedagógusok és tanárok, az intézményvezetés, a fenntartók, a tanúsító és képesítést kiadó intézmények, hatóságok, a különböző testületek és háttérszervezetek, a helyi közösség képviselői vagy egy sajátos érdekű tanulói csoport képviselői (például kisebbségi önkormányzatok), továbbá a végzetek majdani munkáltatói. Szélesebb értelemben és az EKKR kontextusában további érintett felek még a különböző szolgáltató szervezetek, oktatáspolitikai döntéshozók, civil szervezetek, valamint a munkaerőpiacon belül és azon kívül a képesítéseket használók teljes köre.

értékelés (assessment)

Az értékelés a tanulási-tanítási folyamatban mindig valamilyen visszacsatolást, visszajelzést jelent a tanuló, a tanár, a csoport, az intézmény, az adott ország stb. számára. Minden értékelési tevékenység során a következő kérdéseket szükséges végiggondolni: 1) Miért értékelünk? Diagnosztizálás; a tanulói fejlődés segítése; minősítés; tájékoztatás stb. érdekében. 2) Mihez viszonyítunk az értékelés során? Vagy világosan megfogalmazott kritériumokhoz viszonyítjuk a tanulók eredményeit, vagy önmaguk fejlődéséhez, korábbi teljesítményeihez, vagy egy adott csoport, évfolyam, populáció stb. átlagteljesítményéhez. 3) Mit értékelünk? Pl. tanulói attitűdöket, ismereteket, megértést, képességeket, kompetenciákat, fejlődést stb. 4) Hogyan, milyen eszközzel gyűjtjük az információt az értékeléshez? Pl. írásban, szóban vagy gyakorlati tevékenység révén; tesztekkel, feladatokkal, portfólióval, projekttel stb. 5) Ki(k) értékeli(nek)? A tanár, a társak, külső szakemberek, a tanuló saját maga stb. 6) Miben fejezzük ki az értékelés eredményét? Osztályzatban, szöveges értékelésben, kredittel, megfelelt vagy nem megfelelt kategóriákkal stb.

= Azoknak az írásbeli, szóbeli és gyakorlati teszteknek a teljes skálája, valamint azon projektek és portfóliók, amelyek felhasználásával felmérhető a tanuló előrehaladása a tanulmányi egységen

belül. Ezeket a mércéket elsősorban a tanulók alkalmazhatják saját előrehaladásuk felmérésére (fejlődési értékelés), illetve az intézmény annak megítélésére, hogy a tanulmányi egység, illetve modul kielégíti-e a megszerzendő ismeretekre és képességekre vonatkozó kimeneti követelményeket (átfogó értékelés). A tanulóval szembeni elvárások leírása annak kimutatására, hogy a megszerzendő ismeretekre és képességekre vonatkozó kimeneti követelmény teljesült.

= Az a folyamat, amelyben szisztematikusan vizsgálják vagy megítélik valamilyen jelenségnek, eseménynek vagy tárgynak az értékét. Az értékelés tárgya a pedagógiában hagyományosan a tanulók tantárgyi teljesítménye, esetleg neveltségi szintje. Napjainkra azonban az oktatási rendszerek hatékonyságának növelésével összefüggésben kiterjedt az értékelés, kialakultak sajátos szakmai területei is: az oktatási rendszerek értékelése; tantervi értékelés; programok, projektek értékelése; oktatási anyagok, eszközök értékelése; az iskolák értékelése; a személyzet értékelése (tanárok, irányítók stb.); a tanulók értékelése. Az értékelés különböző szinteken történhet: nemzetközi, országos, regionális szinten, egy intézmény és intézményen belüli csoportok, illetve egyének szintjén. (*Értékelés. Golnhofer Erzsébet, I. kötet 396-397. old. in Új Pedagógiai Lexikon I-III. Főszerkesztők: Báthory Zoltán – Falus Iván. Keraban Könyvkiadó. Budapest, 1997.*)

értékelési kritérium (assessment criteria)

Az értékelés viszonyítási alapját előzetesen, minden érintett számára világosan rögzíthetik ún. értékelési kritériumokban (tehát nem valamilyen átlagteljesítményhez vagy a tanuló korábbi teljesítményéhez viszonyítva történik az értékelés). Az értékelési kritériumok olyan szempontrendszert és ehhez kötődő teljesítési szinteket (pl.: kiváló, jó, közepes, megfelelő, nem megfelelő) jelentenek, amely alapján el lehet dönteni, illetve bizonyítani autentikus kontextusban is, hogy a tanuló elérte-e a képzés által megfogalmazott kimeneti követelményeket.

= Azoknak az írásbeli, szóbeli és gyakorlati teszteknek a teljes skálája, valamint azon projektek és portfóliók, amelyek felhasználásával felmérhető a hallgató előrehaladása a kurzusegységen, illetve modulon belül. Ezeket a mércéket elsősorban a hallgatók alkalmazhatják saját előrehaladásuk felmérésére (fejlődési értékelés), illetve az egyetemnek annak megítélésére, hogy a kurzusegység, illetve modul kielégíti-e a megszerzendő ismeretekre és képességekre vonatkozó kimeneti követelményeket (átfogó értékelés). A tanulóval szembeni elvárások leírása annak kimutatására, hogy a megszerzendő ismeretekre és képességekre vonatkozó kimeneti követelmény teljesült.

= Összetett feladatok elbírálásához megadott olyan minőségek vagy mértékek, amelyek megléte esetén a teljesítmény pozitív minősítést kap. Különösen gyakorlati cselekvéssort (gyakorlati képzés), alkotó tevékenységet igénylő feladatok megítéléséhez szükséges körülírni az elfogadhatóság feltételeit. Differenciáltabb értékelés esetén a minimális és a kiemelkedő teljesítmény definiálásán kívül célszerű e két szélső érték között további 1-3 fokozatot meghatározni. Minél konkrétan sikerül leírni az értékelési kritériumokat, annál tárgyilagosabb az értékelés. (*Értékelési kritériumok. Kádárné Fülöp Judit, I. kötet, 397. old. in Új Pedagógiai Lexikon I-III. Főszerkesztők: Báthory Zoltán – Falus Iván, Keraban Könyvkiadó. Budapest, 1997.*)

felnőttképzés (Adult Education)

A felnőttképzés a tankötelezettségüket már teljesített emberek olyan iskolarendszeren kívüli képzése, amely meghatározott képzettség, kompetencia megszerzésére irányul, és meghatározott szakmai kimenettel zárul. Az iskolarendszeren kívüli képzés nem tanulói és nem hallgatói jogviszony keretében folyik, a képzések minőségét a felnőttképzési intézmény- és programakkreditáció biztosítja. A felnőttképzés mind a közoktatást és a szakképzést, mind pedig a felsőoktatást érint-

heti. A felnőttképzés a lifelong learning szemlélet jegyében a személyes és a szakmai kompetenciák fejlesztése, amely formális, informális és nem-formális tanulási keretek között valósul meg.

felsőoktatás (Higher Education)

A felsőoktatás kutató-oktató tevékenység keretei között folytatja a legmagasabb szintű szakmai képzéseket. A felsőoktatás alapképzési (Bachelor), mesterképzési (Master) és doktori (PhD) szintű okleveleket (diplomákat) és ezekhez kapcsolódó szakképesítéseket nyújt a hallgatók számára. A felsőoktatásban nem felsőfokú végzettség is szerezhető, szakirányú továbbképzések és felsőfokú szakképzések (OKJ) formájában. A felsőoktatás alapvetően iskolarendszerű képzést folytat, intézményrendszere képzési szintektől függetlenül kétszintű: főiskolák és egyetemek alkotják. A felsőoktatási képzések színvonalát a programok (szakok) és az intézmények rendszeres minőségi akkreditációja biztosítja.

= Érettségizett diákokat befogadó felsőoktatási intézményes oktatási tevékenysége, amely lehet alap-, mester- és doktori képzés, felsőfokú szakképzés és továbbképzés. A képzés eredményességét az állam által értékelt diploma igazolja.

felnőttképzés

A tankötelezettséget teljesített és nagykorúságot elért személyek állam által szabályozott, a felsőoktatási törvény szerint nem nappali hallgatói formájú nyelvi vagy szakmai képzése. Az intézményi, illetve nem-formális képzés a szakterületi ismeretek és műveletek tanítását és fejlesztését szolgálja.

hitelesítés (authentication)

A megfeleltetési eljárás végeredményének jóváhagyása. Szektorális és nemzeti keretrendszerek esetén a megfeleltetés eredményét általában hatósági jogkörrel rendelkező szervezet hitelesíti (azaz ismeri el és teszi közzé a megfeleltetés eredményét, valamint engedélyezi annak hivatalos dokumentumokban való feltüntetését). Mindez a képesítési keretrendszerbe vetett bizalom növelését is szolgálja. Az EKKR-hez való megfeleltetés során (amely egyfajta önbesorolás) a hitelességet a megfeleltetési eljárás átláthatósága biztosítja, amelyet meghatározott szempontokat követő jelentésben tesz közzé a megfeleltetést végző szervezet.

informális tanulás (informal learning)

Az élethosszig tartó tanulás koncepciójában és gyakorlatában a tanulás legfontosabb jellemzője, hogy időben és térben kiterjed, s ezáltal fontossá válnak az olyan tanulási eredmények is, melyeket az emberek nem formálisan, azaz az oktatási és képzési rendszerekben szereznek. E keretben az informális tanulás a mindennapi élet tanulási formája, természetes velejárója, nem is feltétlenül tudatos tanulás (pl. ha autodidakta módon tanulunk kertészkedni, vagy barátainkkal beszélgetve tanuljuk a chat-elést). *(Az Európa Tanács Memoranduma az egész életen át tartó tanulásról)*

= Tudatos tanulási és képzési tevékenység, illetve a mindennapi ténykedés mellett megvalósuló, spontán tanulási tevékenység, amely által megszerzett ismereteket a társadalom elismeri. Az informális tanulás az egyén mindennapi tapasztalataiból származó attitűd-, érték-, képességfejlődés, ismeretszerzés, amelynek forrása és színtere a munka, a család, a közvetlen és a tágabb környezet, a tömegkommunikáció és bármilyen egyéb, a mindennapi életben jelen lévő hatás- és kapcsolatrendszer lehet. Általában nem előre tervezett, nem strukturált és nem szándékos tanulási folyamatot eredményez.

kredit (Credit)

A hallgatói munkaterhelést méri azzal az eszmei tanulási idővel, amely meghatározott képzési eredmények eléréséhez szükséges. Egy tanévben a tanulmányi munkaterhelés 60 kreditnek felel meg. Ez a 60 kredit kerül azután leosztásra a kurzusegységek között, jelezve a hallgatói munkaterhelésnek azt az arányos részét, amely a vonatkozó képzési eredmények eléréséhez szükséges.

képesség

A pszichológiában és a pedagógiában egyaránt központi fogalom, mindkét tudományágban különböző szakterületeken többféle értelmezésben is előfordul. A képesség különböző értelmezései megegyeznek abban, hogy a képességet az egyének pszichikus tulajdonságának tekintik, ami valamilyen tevékenység gyakorlása révén fejlődik ki, és a tevékenység végzésében nyilvánul meg. (*Képesség Csapó Benő, II. kötet, 196. old. in Új Pedagógiai Lexikon I-III. Főszerkesztők: Báthory Zoltán – Falus Iván Keraban Könyvkiadó. Budapest, 1997.*)

= A képességek rutinokból, készségekből, egyszerűbb képességekből és ismeretekből szerveződő pszichikus komponensek, amelyek a kompetenciák, a személyiség aktivitásának kivitelezői, megvalósítói, végrehajtói. (*Nagy József: A kompetencia alapú kritériumorientált pedagógia. Mozaik Kiadó, Szeged, 2007. 45. old.*)

= Bizonyos típusú vagy tartalmú tevékenység elvégzésére való egyéni felkészültség, teljesítményszint, amely nevelésre és gyakorlásra, illetve valamilyen adottságra (diszpozícióra) vezethető vissza. (*Friedrich W. Kron: Pedagógia. Osiris Kiadó, Budapest, 1997. Fontosabb kifejezések 512. old.*)

képesítések (nemzeti, ágazati) (qualifications)

A többciklusú képzés egyes végzettségi szintjeinek minden képzési területre vonatkozó általános jellemzői.

képesítések hordozhatósága (Transfer of qualifications)

A képesítés(ek) hordozhatósága alatt az egyik országban szerzett képesítésnek egy másik országban való felhasználhatóságát értjük.

= E fogalom meghatározását három kapcsolódó fogalom különbsége mentén végezhetjük el. E három fogalom az elismerés, az átvitel és a hordozhatóság. Elismerésről akkor van szó, ha a képzési folyamat előtti formális vagy informális képzési szakasz elfogadásáról kell dönteni. Az átvihetőség (transferability) és a hordozhatóság (portability) terminusok megkülönböztetése nem ennyire egyértelmű. A átvihetőség valószínűleg a befogadó intézmény képesítési rendszere szempontjából határoz meg egy bizonyos minőséget, a hordozhatóság pedig ugyanennek a folyamatnak a hallgató, a tanuló szempontjából való megfogalmazása lehet. A képesítések hordozhatósága a mobilitás előfeltétele és egyben következménye. A mobilitás lehet térbeli (más országba, intézménybe irányuló), időbeli (az tanuló ember életidejére épülő élethosszig tartó tanulás) és virtuális mobilitás (távoktatás, informatikai technológia segítségével megvalósuló mobilitás). A mobilitás lehet horizontális (ún. kredit-mobilitás), amikor a hallgató rövidebb időszakra bizonyos krediteket megszerzése érdekében tanul egy másik intézményben, és vertikális, amikor az adott képzés és diploma megszerzése után a következő képzési szintet másuttal teljesíti. Az egyes mobilitás-típusok a képesítések hordozhatósága terén eltérő formákat, gyakorlatokat alakítanak ki és eltérő problémákkal szembesülnek. A képesítések hordozhatóságának dokumentumai a diploma-melléklet, az ECTS, a Tanulmányi Egyezmény.

képesítés(ek) elismerése (Recognition of qualifications)

A képesítések elismerése alatt az egyik országban szerzett képesítés értékének egy másik országban való, továbbtanulási és/vagy munkavállalási célú hivatalos, a fogadó ország illetékes hatósága által történő elismerését értjük.

= A képesítések elismerése azt a célt szolgálja, hogy lehetővé váljon a képezett szakemberek szabad mozgása, munkaerőpiaci mobilitása. A képesítések elismerése az Európai Unió egyik legfontosabb alapelve (a személyek, szolgáltatások és a munka szabad áramlása) mentén kap általános jelentőséget. 2005 szeptemberében az Európa Tanács és az Európa Parlament kiadta a Szakmai Képesítések Elismerése Direktívát (Directive 89/48/EEC). A direktíva, mely felsőoktatási végzettséget kívánó szakmákkal foglalkozik, kidolgozza a szakmai egyenlőtlenségek kezelésének rendszerét. Az elismerés érdekében a direktíva a szakmákat három kategóriába sorolja: ezek a szektorális (speciális professzionális képesítést kívánó, pl. orvos, ápolónő), a tranzicionális és az általános szakmák. A bolognai elvek elsősorban az utóbbi, harmadik csoportban alkalmazhatók. A felsőoktatás szempontjából a képzetek elismerése tekintetében meghatározó dokumentum a Lisszaboni Elismerési Egyezmény, amely rögzíti, támogatja a külföldi képesítések elismerésének folyamatát, meghatározza az eljárást, az értékelés kritériumait. Az elismerési folyamatban jelentős szerepe van a diploma-mellékletnek, az Európai Kredit Transzfer Rendszernek (ECTS) és az elismerés folyamatában részt vevő tájékoztató és értékelő szerepű hálózatnak (NARIC, ENIC).

képesítési keret

A többciklusú képzés egyes végzettségi szintjeinek minden képzési területre vonatkozó általános jellemzői.

képesítési rendszerek (Qualifications systems)

Képesítési rendszer alatt a szervezeti szempontból egymástól független, többé-kevésbé önálló elvek alapján működő oktatási rendszereket értjük. A legjellemzőbb és leginkább alapvető képesítési rendszerek a nemzeti oktatási rendszerek. Nem minden ország esetében érvényes azonban az, hogy egy képesítési rendszert működtet: az Egyesült Királyság két eltérő képesítési rendszerrel, a skót–észak-ír–walesi, illetve az angol képesítési rendszerrel működik. A képesítési rendszerek átfogóbbak, más tartalmúak, bár magukba foglalják a képesítési keretrendszereket, amelyek elkülönítése a képzési fokozatok szempontjából határozható meg. A képesítési rendszerek az utóbbi években jelentősen kibővültek: a nemzeti képesítési rendszeren túl fontos szerepet kaptak a nemzet feletti és nemzet alatti, illetve a nemzetközi képesítési rendszerek, amelyek olykor kívül esnek az ország oktatási fokozatain (ilyen például egy nagy nemzetközi vállalat belső képzési és továbbképzési szolgáltatása). A képesítési rendszerek lehetnek nemzeti, nemzetközi, határt átlépők (cross-border) és határ nélküliek (borderless). Az utóbbira példa lehet az interneten keresztül folyó távoktatás.

= A képzési rendszereket

- » tudás, készség és kompetenciák nemzeti standardjainak létrehozására;
- » az oktatás minőségének támogatására;
- » a képesítések koordinálására vagy/és integrálására irányuló rendszer kialakítására és – egymáshoz viszonyítva őket – a képesítések összehasonlítására;
- » a tanuláshoz való hozzáférés, a tanulási eredmények hordozhatósága és a tanulásban való előrehaladás támogatására hozzák létre.

A képzési rendszereknek többféle besorolása, tipizálása lehetséges. Az egyes képesítésekre való hatása alapján lehet

- » regulatív (szabályozó: a keretrendszer a képzésekre vonatkozóan kötelezettségeket, eljárási szabályokat stb. tartalmaz, a képzési keretbe való bekerüléshez különféle formális előírásoknak kell eleget tenni stb.); vagy
- » útmutató (nincs a képzésekre ható szabályozás, a ~ célja elsősorban a tanulók, valamint az érintettek és a partnerek informálása).

A nemzeti szakpolitikai célok alapján lehet

- » passzív (a meglévő helyzetet az átláthatóság céljából rögzítő; ez általában több szintet eredményez); vagy
- » aktív (valamely reform, vízió, cél érdekében a jelenlegitől eltérő helyzetet tervez meg és rögzít azzal a céllal, hogy a meglévő helyzet változását idézze elő).

Az egyes (al)szektorokkal kapcsolatos céljai, kiterjedése alapján lehet

- » implicit: Az adott ország képzési szolgáltatói által kibocsátott képzésekkel kapcsolatos közismeret, rejtett tudás, amely az adott képzés valamilyen értelemben vett szintjére, bemeneti feltételeire, kimeneti követelményeire és a képzés birtokában ellátható foglalkozásokra, további tanulási lehetőségekre vonatkozik. Minden országban, amelyben nincs formalizált képzési keretrendszer, jelen van a képzések rendszerére vonatkozóan ez a fajta látens tudás a társadalomban. Ugyanakkor nincs kapcsolat a különböző szektorok (oktatási alszektorok) képzései között.
- » szektorális: Egy szektorra vonatkozóan, a szektorban betölthető foglalkozásokhoz (azok képzési előfeltételeihez) kapcsolódóan definiált képzési szintek. Az oktatási szektorban általában alszektoronként eltérő keretrendszerek találhatók, kivéve azokat az országokat, amelyek integratív képzési keretrendszert fejlesztettek ki. Nem feltétlenül találhatók szinteket leíró jellemzők. Sokszor csak egy szintbesoroló mutató jelzi, az ország/szektor mely képzési szintjéhez tartozik az adott képzés. A szektor és más szektorok képzései, képzési keretrendszerei között nem feltétlenül léteznek kapcsolódások. Egy ~ lehet nemzetközi kiterjedésű is (amikor az adott szektor képzési keretrendszerét több ország azonos szektora alkalmazza képzései számára).
- » áthidaló, átívelő (bridging, overarching): Gyenge formájában az összes (oktatási al)szektor számára kialakított közös szintek rendszeréből áll, amely alapot nyújt a szektorális képzési keretrendszerek egymáshoz való viszonyításához. Erős formájában e közös szinteknek lehetnek olyan szintleíró jellemzőik, amelyek különböznek némely szektorális szintleíró jellemzőtől. Az elkülönült (oktatási al)szektorális keretrendszerek alapként szolgálnak a számára, amely formális kapcsolatot hoz létre a különböző (oktatási al)szektorok között.
- » integratív: Egyetlen szintstruktúra és hozzájuk tartozó szintleíró jellemzők fedik le az összes (oktatási al)szektort, és mindegyik (oktatási al)szektor ezt a szintstruktúrát és szintleíró jellemzőket használja saját keretrendszereként is. Ebben az esetben nincsenek elkülönült szektorális képzési keretrendszerek. Formális kapcsolatot hoz létre a különböző (oktatási al)szektorok között.

képzési/tanulási eredmények (learning outcomes)

Olyan kimeneti követelmények, a képzés végére elérendő konkrét célok, melyeket a tanulók a tanulási folyamat eredményeképpen, a képzés elvégzésével érhetnek el. A képzési eredményeket általában a tanulók által elérendő 1) ismeretekben, tudásban, 2) képességekben, készségekben, 3) attitűdökben, elkötelezettségekben, nézetekben, felelősségvállalásban, viselkedésben vagy mindezt együttvéve kompetenciákban írják le.

= Azt rögzítik, hogy mi az elvárás a tanulóval szemben a tanulási folyamat befejezését követően tudásban, megértésben és/vagy készségeit, képességeit tekintve. A képzési eredmények külön-

bőznek a képzési céloktól, mivel inkább a tanuló eredményeihez, s nem annyira az oktató szándékaihoz kötődnek. A képzési eredményeknek megfelelő értékelési kritériumokkal kell együtt járniuk, amelyekkel megítélhető, hogy az elvárt képzési eredményeket sikerült-e elérni. A képzési eredmények az értékelési kritériumokkal együtt határozzák meg a kreditek teljesítésének minimumkövetelményeit.

= A tanulási eredmények azokat a cselekvési képességeket, készségeket és tudás-komponenseket jelzik, amelyeket az adott tanulási egység elvégzésekor a tanulók önmagukban kialakítanak.

A tanulási eredmények, a képességek, készségek, kompetenciák fogalmi összekapcsolódnak, elkülönítésük nem könnyű. A képességek és készségek meghatározott tanulási eredményelemek, összetevői az átfogóbb tanulási eredménynek. A kompetencia egy elért képzettségi állapotról utal, a tanulási eredmények viszont az ahhoz való eljutás jellegét hangsúlyozzák. A tanulási eredményekre koncentráló oktatástervezés és -menedzsment radikális változást hoz az oktatásban, mert a bemeneti gondolkodás helyett a kimenetet, egy bizonyos szakember képességeinek kialakulását teszi központi tényezővé. A képesítési keretrendszerek tanulásikimenet-állításokra épülnek.

A tanulási eredményeket meghatározott nyelvezet jellemzi. A megfogalmazás általában „Az adott tárgy, (szak, modul szint stb.) elvégzésekor a hallgató...” kijelentéssel kezdődik. Ezt szokásosan egy készséget, képességet jelölő ige követi (felfog, megért, analizál, alkalmaz, integrál stb.), majd harmadik egységként az a tárgyterület jelenik meg, amelyre a diák képzésben elsajátított cselekvése vonatkozik. A három egység mint az aktivitás alapja, maga az aktivitás, majd az aktivitás tárgya jelenik meg.

A tanulási eredményeknek megfelelő értékelési kritériumokkal kell együtt járniuk, amelyekkel megítélhető, hogy az elvárt tanulási eredményeket sikerült-e elérni. A tanulási eredmények az értékelési kritériumokkal együtt határozzák meg a kreditek teljesítésének minimumkövetelményeit, míg az értékelés alapja a minimumkövetelmények alatti vagy feletti teljesítés. A kredit-akkumulációt és -átvitelt segíti elő, ha egyértelmű tanulási eredmények fogalmazódnak meg, amelyek pontosan jelzik, hogy melyek a kreditértékkel bíró teljesítmények.

A képzési eredmények olyan állítások, amelyek meghatározott képzés, képzési szint tartalmi-kimeneti profilját írják le. A tanulási eredmény azon ismeretek, készségek és kompetenciák összessége, amelyeket az egyén a tanulási folyamat végére elvárhatóan elsajátít. A tanulási eredmények kifejezik, hogy a tanuló milyen tudással, ismeretekkel rendelkezik, hogyan tudja a megszerzett tudást alkalmazni, illetve milyen, az adott szakterület sikeres műveléséhez szükséges általános kompetenciákra tett szert a képzés megszerzéséig.

A tanulási eredmények állításai különböznek a tanulási folyamat céljának megfogalmazásától. A célok egy meghatározott produktumot írnak le egy szakterület nyelvén a tanár szempontjából (pl. mit akart a tanár egy kurzussal, egy modul oktatásával elérni), a tanulási eredmények pedig azokat a cselekvési képességeket, készségeket és tudás-komponenseket jelzi, amelyeket az adott tanulási egység elvégzésekor a tanuló önmagában kialakít.

= A tanulási eredmények olyan állítások, amelyek arról szólnak, hogy a hallgatóknak mit kell tudniuk, mit kell átlátniuk és/vagy mit kell tudni elvégezniük egy sikeres tanulási szakasz teljesítése után. (Declan Kennedy: Tanulási eredmények megfogalmazása és azok használata. Gyakorlati útmutató. University College, Cork, 2007. =

http://oktataskepzes.tka.hu/upload/docs/tanulasi%20eredmenyek%20elismerese/lo_handbook_declan_kennedy.pdf)

készség

A cselekvés (és tevékenység) automatizált eleme, amely a tudat közvetlen ellenőrzése nélkül funkcionál. A készség a teljesítményképes tudás része, a tanulás eredménye, ahol kellő számú gyakorlás eredményeként a cselekvéssor automatikusan lefut. A készségeket különböző szempontok szerint szokás csoportosítani: a) a cselekvés konkrét formája szerint: írás-, olvasás-, munka- stb.; b) a tevékenység típusa szerint: manuális készség vagy szenzomotorikus, intellektuális és egyes készségek; c) összetettségük alapján léteznek egyszerű vagy elemi készségek és összetett készségek (készségsorok), amelyek több elemi készség összekapcsolása során jönnek létre. (Pfister Éva, II. kötet 214-215. old. In Új Pedagógiai Lexikon I-III. Főszerkesztők: Báthory Zoltán – Falus Iván, Keraban Könyvkiadó. Budapest, 1997.)

= A készség rutinokból, egyszerűbb készségekből és ismeretekből szerveződő, egy másodpercnél hosszabb ideig szériálisan (egymást követő „lépésekkel”) működő pszichikus rendszer. (Nagy József: A kompetencia alapú kritériumorientált pedagógia Mozaik Kiadó, Szeged, 2007. 44. old.)

képzési és kimeneti követelmények (KKK)

A Felsőoktatási Törvény definíciója szerint a képzési és kimeneti követelmények (továbbiakban KKK) azoknak az ismereteknek, jártasságoknak, készségeknek, képességeknek (kompetencia) az összessége, amelyek megszerzése esetén egy adott szakon a végzettségi szintet és szakképzettséget igazoló oklevél kiadható. A KKK részletesebb meghatározását a felsőoktatási szakindítási folyamatokat kontrolláló Magyar Akkreditációs Bizottság űrlapja tartalmazza. Eszerint a KKK a szak és szintjének megnevezésén túl tartalmazza az oklevélbe bekerülő szakirányok felsorolását, a szakképzési terület, képzési ág szerinti besorolását, a munkaerőpiaci, társadalmi igény bemutatását és nemzetközi összehasonlítását, különös tekintettel az Európai Felsőoktatási Térségre. A KKK tartalmazza a képzés főbb tanulmányi területeit és azok arányait kredithatárok megadásával; megkülönböztet alapozó modul(ok)at, szakmai törzsmodul(ok)at és a differenciált szakmai anyagokat. A KKK dominánsan bemeneti szemléletű, szokásosan egy pontjában kérdez csak rá a képzési eredményekre.

képesítési keret(rendszer) (qualifications frameworks)

A képesítési keret(rendszer) képesítések meghatározott szempontok szerinti osztályozására és fejlesztésére szolgáló – általában politikai vagy stratégiai vízióval rendelkező – eszköz, amely – horizontálisan és vertikálisan – meghatározza a különböző képesítések közötti kapcsolatokat. A szempontok (pl. deskriptorok használata) tanulási eredmények adott szintjeire alkalmazhatók. Az osztályozás alapján lehetnek szektorális, nemzeti és nemzetközi keretrendszerek.

kimeneti követelmények

Az adott képzés végére elérendő konkrét célok, melyek alapján a tanulók teljesítményét értékeljük. A kimeneti követelményeket érdemes a tanulók felől megfogalmazni, azaz a tanulók által elérendő képzési eredményekben, kompetenciákban meghatározni. A kimeneti követelmények lényegi szerepet töltenek be az egész képzés megtervezésében is, hiszen a kimeneti követelmények alapján kerülhet kialakításra a képzés tantervi tartalma, tanulásszervezése, értékelési rendszere.

kompetencia (Competences)

A kompetencia fogalmának sokféle értelmezése ismert. A hétköznapi nyelvben a kompetens kifejezést arra az emberre mondjuk, akit cselekvőképesnek, hozzáértőnek tartunk. A szakmai, tudományos definíciók közül érdemes kiemelni a személyiségelmélet sajátos típusát, illetve az Európai Unió által elfogadott értelmezési keretet. 1. A személyiségelmélet egyik értelmezésében

a személyiség fő alkotóelemei a kompetenciák, melyek a döntés és kivitelezés megvalósulását szolgáló, hierarchikusan felépülő motívum- és képességrendszerek. A kompetenciák típusai ebben az értelmezésben: személyes, kognitív, szociális és speciális/szakmai kompetenciák. 2. Az EU értelmezéseiben, ajánlásaiban a kompetencia egy olyan, dinamikusan alakuló komplex pszichikus struktúra, mely az ismeretek, képességek/készségek és attitűdök rendszeréből épül fel, s az egyént adott tevékenységek elvégzésére teszi képessé különböző (szakmai, mindennapi, tanulási) kontextusban, helyzetekben. (Nagy József (2000): *XXI. század és nevelés*, Osiris, Budapest; *Nemzeti alaptanterv, 2007; EU; EKKR ajánlás*)

= Ismeretek, készségek és attitűdök ötvözete, ami biztosítja, hogy az egyén képes és kész egy adott helyzetben hatékonyan és sikeresen cselekedni. A kompetencia fogalma alapvetően a munka világából származik, bizonyos szervezeti szerepek (munkakörök) betöltéséhez elengedhetetlen tudás- és attitűdrendszer leírására használják. Többféle kompetencia-taxonómia létezik, amelyek adott kontextusban jól alkalmazhatók. Az egész életen át tartó tanulás szempontjából kiemelkedő jelentőségű a kulcskompetencia fogalma, ami azt az Európai Unió által megfogalmazott nyolc területet foglalja magába, amely minden egyén számára szükséges a személyes önmegvalósításhoz és fejlődéshez, az aktív polgársághoz, a társadalmi beilleszkedéshez és a foglalkoztatáshoz. A szakmai kompetenciák ismereteket és készségeket foglalnak magukba, amelyek képessé teszik az egyént önálló szakmai feladatok és problémák megoldására, valamint az eredmények értékelésére. A személyes kompetenciák én-kompetenciákat és szociális kompetenciákat tartalmaznak, amelyek szerint az egyén képes és kész a továbbfejlődésre, életének önálló és felelős alakítására szociális, kulturális és foglalkozási viszonyainak megfelelően.

= A Tuning Projektben a kompetenciák olyan jellemzők dinamikusan egységét jelentik – az ismeretek és alkalmazásai, az attitűdök és felelősségek vonatkozásában –, amelyekkel leírhatók egy képzési program eredményei, illetve az, hogy a tanulók hogyan képesek teljesíteni a képzési folyamat végén. A Projekt elsősorban a tantárgykörökhöz kapcsolódó kompetenciákra (tanulmányi területre jellemző) és az általános kompetenciákra (minden diplomás kurzus esetében közös) összpontosítja figyelmét.

követelmény

A személyiség elvárt fejlettségi szintjeinek (magatartásának, szokásainak, jellemtulajdonságainak, ismereteinek és képességeinek) meghatározása, amelyet a nevelés eredményeként lehetséges és szükséges elérni. A követelménynek általában három rétege van: adott tartalom, a tartalom elsajátításából következő tanulói teljesítmény és az ebből következő nevelési eredmény (tartós személyiségváltozás). A követelmény az értékelés viszonyítási alapja, ennél fogva a nevelés-oktatás fontos rendszertényezője: célja és várható kimeneti eredménye az oktatási folyamatnak. (Lappints Árpád, II. kötet, 298 -299. old., in *Új Pedagógiai Lexikon I-III. Főszerkesztők: Báthory Zoltán – Falus Iván. Keraban Könyvkiadó. Budapest, 1997.*)

közoktatás (Public Education)

Mindenki számára hozzáférhető, 6-18 éves korig mindenki számára kötelező, az állam által működtetett intézményrendszer, amely alapvető nevelési és oktatási feladatokat lát el. Az intézményrendszer részei az óvodák, az általános és a középiskolák, a szakiskolák, a kollégiumok, valamint ezek különböző közös intézménytípusai. A közoktatás kiterjed a 3-18 éves korosztály általános nevelésére-oktatására, valamint a szakképzés bizonyos területeire is. A közoktatás kétszintű irányítás alatt áll: gazdasági, szervezeti és tartalmi kérdésekben egyaránt a központi és az ezekre épülő helyi (fenntartói) szabályozók együttese érvényesül az intézményekben.

= Az állam által létrehozott, szabályozott – egyéb fenntartók által is támogatott – intézményhálózatban folytatott rendszerszerű, az állam által értékelt élethez és a munkához illeszkedő tartalmat szolgáló képzés. A közoktatásnak jól körvonalazott az alap-, középfokú, általános és szakképzési, valamint a különleges fejlesztést igénylők részére szolgáltató szerepű intézményrendszere.

kulcskompetencia

A kulcskompetenciák azok a kompetenciák, amelyekre minden egyénnek szüksége van személyes boldogulásához és fejlődéséhez, az aktív állampolgári létehez, a társadalmi beilleszkedéshez és a munkához. (Nemzeti alaptanterv 2007. III. rész. Az iskolai Nevelés-oktatás alapvető céljai. A kulcskompetenciák fejlesztése. Oktatási és Kulturális Minisztérium. Budapest, 2007. 19. old.)

= A modern, tudásalapú, erős gazdasági versenyre, politikai demokráciára, az emberi kapcsolatok humanitására épülő társadalomban az iskolázás során kialakítandó, megerősítendő és fejlesztendő kompetenciák, ismeretek, képességek, attitűdök rendszerének leglényegesebb, alapvető elemei. A Nemzeti alaptanterv ezekre tételesen épít. (Nemzeti alaptanterv 2007. A tartalmi szabályozással összefüggő kifejezések, definíciók. Oktatási és Kulturális Minisztérium. Budapest, 2007. 158. old.)

= A kulcskompetenciák a személyiség alaprendszerének legátfogóbb funkcionális komponensrendszerei (motívum- és tudásrendszerei). (Nagy József: A kompetencia alapú kritériumorientált pedagógia. Mozaik Kiadó, Szeged, 2007. 32. old.)

leginkább illő (best fit)

A megfeleltetési eljárás során alkalmazandó heurisztikus elv, amely szerint ha a megfeleltetendő képesítés (illetve képesítési keretrendszer-beli szint) szintleíró jellemzői (jellemzőcsoportjai) részben különböznek a referenciaszint szintleíró jellemzőitől (jellemzőcsoportjaitól), akkor ahhoz a szinthez kell a megfeleltetendő képesítést (képesítési keretrendszer-beli szintet) megfeleltetni, amelyikhez az a leginkább illik. Az elv alkalmazása során a megfeleltetés vezér-jellemzői általában a képességek (skills). Azaz a megfeleltetési eljárás során a 'leginkább illő' szintet igyekszik megtalálni a megfeleltetést végző. A 'leginkább' definíciója az egyes megfeleltetések során különbözhet.

megfeleltetés(i eljárás) (referencing)

Az a folyamat, amelynek során egy képesítést összekapcsolnak a képesítési keretrendszer valamely szintjével. Átívelő vagy nemzetközi keretrendszerek esetén az az elemző-értékelő folyamat, amelynek eredményeképp a szektorális vagy a nemzeti keretrendszer szintjeit hozzákapcsolják a felettes keretrendszer referenciaszintjeihez. Az EKRR (és az EFTKKR) esetében a nemzeti képesítési keretrendszer szintjeinek megfeleltetését minden ország önmaga végzi el, egyfajta „önmegfeleltetés” keretében. Az önmegfeleltetés ('self-referencing') eredményével kapcsolatos kölcsönös bizalom és hitelesség érdekében a folyamatnak bizonyos előre meghatározott kritériumoknak való megfelelését és átláthatóságát biztosítani szükséges, amelyet egy zárójelentés nyilvánosságra hozása szolgál.

meta-keretrendszer (meta-framework)

Alapjelentésében egymástól eltérő szerkezetű, funkciójú és különbözőképpen működtetett képesítési keretrendszereket összefogó keretrendszer. A szektorális vagy alágazati képesítési keretrendszereket nemzeti keretrendszer, a különböző nemzeti keretrendszereket nemzetközi keretrendszer foghatja össze. Amikor az összefogó keretrendszer saját szerkezettel és folyamatokkal

rendelkezik, de nem igényli, hogy az alá tartozó keretrendszerek ugyanezt a struktúrát és folyamatokat kövessék, akkor meta-keretrendszerről (vagy áthidaló, átívelő keretrendszerről) beszélünk. Ilyennek minősül a nemzeti LLL keretrendszerek vonatkozásában az EKKR, a felsőoktatás nemzeti keretrendszerei vonatkozásában az európai felsőoktatási térség számára kialakított és a felsőoktatásért felelős miniszterek által 2005-ben Bergenben elfogadott képesítési keretrendszer (EFTKKR).

nem-formális tanulás (non formal learning)

Az élethosszig tartó tanulás koncepciójában és gyakorlatában a tanulás legfontosabb jellemzője, hogy időben és térben kiterjed, s ezáltal fontossá válnak az olyan tanulási eredmények is, melyeket az emberek nem formális módon, azaz nem az oktatási és képzési rendszerekben szereznek. A nem-formális tanulás az oktatási és képzési rendszerek mellett folyó szervezett tanulási forma, amely nem jár hivatalos bizonyítvánnyal (pl.: munkahelyi képzések, tanfolyamok, magánoktatás, sportoktatás stb.). *(Az Európa Tanács Memoranduma az egész életen át tartó tanulásról)*

nemzeti képesítési keretrendszer (national qualifications framework)

A nemzeti képesítési rendszer egy eleme; valamely ország formális és nem formális képzési szolgáltatói által kiadott képesítéseket, illetve az országban működő különböző (pl. szektorális, oktatási alágazati) képesítési keretrendszereket összefogó, nemzeti szintű képesítési keretrendszer. Típusa szerint lehet implicit, szektorális, áthidaló (vagy meta-) és integratív keretrendszer. Ha csak az oktatási alszektorokra terjed ki a rendszer, akkor valójában nemzeti szinten egyeztetett szektorális keretrendszerről van szó. Ha az oktatási szektoron túl a többi szektorra, illetve azokra a képesítésekre is kiterjed, amelyek a formális nemzeti képesítési rendszeren és kereteken kívül jöttek létre, akkor az egész életen át tartó tanulás nemzeti képesítési keretrendszeréről beszélhetünk.

Országos képesítési keretrendszer (OKKR) (Hungarian qualifications framework)

Az adott ország képzési szolgáltatói által kiadott képesítéseket, illetve az országban működő különböző (pl. szektorális) képesítési keretrendszereket összefogó, nemzeti szintű képesítési keretrendszer. A hazai (alakulóban lévő) terminológiában nemzeti képesítési keretrendszeren általában valamely ország nemzeti szintű képesítési keretrendszerét, országos képesítési keretrendszeren pedig a magyar nemzeti szintű képesítési keretrendszert értjük. Azaz más országok gyakorlatától eltérően (vö.: AQF – Osztrák KKR, DQF – Német KKR, MQF – Máltai KKR, SCQF – Skót KKR stb.) nem Magyar Képesítési Keretrendszernek (angol rövidítéssel HQF), hanem országos képesítési keretrendszernek nevezzük. Magyarországnak az EKKR-hez történő csatlakozásról és az országos képesítési keretrendszer létrehozásáról a 2069/2008. (VI. 6.) Korm. határozat rendelkezett.

Referenciaszintek (reference levels)

A képesítési keretrendszerben kialakított szintek, amelyek a képesítések (átfogó keretrendszer esetén több képesítési keretrendszer belső szintjei) számára azonos, nem előíró indikátorok, azaz szintleíró jellemzők segítségével kínálnak összehasonlítási, viszonyítási pontot, miáltal lehetővé válik az egyes képesítések (képesítési keretrendszer-szintek) besorolása, megfeleltetése a keretrendszer valamelyik szintjéhez. Az EKKR referenciaszintjeinek jellemzői tanulási eredményeket írnak le. Ezzel azok a képesítések is megfeleltethetővé és összehasonlíthatóvá válnak, amelyek a formális nemzeti képesítési rendszeren és kereteken kívül jöttek létre.

szakképesítés(ek) (Professional qualification(s))

Szakképesítések alatt jelen dokumentumban az alap- és középfokú végzettséghez kapcsolódó szakképesítéseket és a felsőfokú végzettséghez kapcsolódó szakképzettségeket értjük. A szakképesítés az előírt tanulmányi program sikeres befejezését követően a felsőoktatási intézmény által nyújtott képzés. A kredit-akkumulációs rendszerben a program teljesítése a követelményekben szereplő képzési eredmények eléréséért járó meghatározott számú kredit megszerzésével történik.

szakképzés (Vocational Education and Training = VET)

A szakképzés az állam által elismert szakképesítések megszerzésére irányuló képzési rendszer, amely bizonyos munkakörök betöltését, munkatevékenységek különböző szintű elvégzését lehetővé tevő szakmai ismeretek elsajátítását biztosítja. A szakképzés mind a közoktatás, mind a felnőttképzés és a felsőoktatás intézményeit érintheti. Iskolarendszerű és iskolarendszeren kívüli formában egyaránt folyhat. A képzési minőséget az egységes képesítési és szakmai vizsgáztatási rendszer, az Országos Képzési Jegyzék (OKJ) biztosítja. A szakképesítések megszerzése egységes vizsgakövetelmények alapján, állami vizsgák keretében történik.

szociális partnerek (social partners)

A szociális dialógus (társadalmi párbeszéd) szereplői, formálói, általában a munkaadók szervezetei (szakmai szövetségek, egyesületek, kamarák) és a szakszervezetek. Megjegyzés: A társadalmi párbeszéd különböző szinteken folyhat (vállalat, szektor, több szektoron átívelő, illetve helyi/regionális/nemzeti/nemzetek feletti). A szinttől függ a résztvevők köre. Nemzetközi szinten a társadalmi párbeszéd lehet bilaterális, trilaterális vagy multilaterális, a részt vevő országok számától függően. A nemzeti vagy alacsonyabb szintű háromoldalú társadalmi párbeszédbe a fentiekén túl a közhatalom és/vagy a civil társadalom, NGO-k képviselői stb. is bekapcsolódnak. (A társadalmi párbeszéd koncepciója Franciaországból és Németországból származik, később az Európai Unió is alkalmazni kezdte.)

tudás

A tudás tárgya a világ és benne az ember önmaga; alanya az emberi szubjektum, amely megismerő apparátussal leképezi a világot. A tudás átadásának kérdéseivel a pedagógia, azon belül is elsősorban az oktatásemélet, tantervemélet, curriculum-elmélet és a szakmódszertanok foglalkoznak. (*Tudás. Orosz Sándor, III. kötet, 576-577. old. in Új Pedagógiai Lexikon I-III. Főszerkesztők: Báthory Zoltán – Falus Iván, Keraban Könyvkiadó. Budapest, 1997.*)

= A tudás meghatározott elemekből, szerveződési egységekből épül fel. Ma már elfogadott az a szemléletmód, amely megkülönbözteti a tudás két fő formáját. Az egyiket formát deklaratív tudásnak vagy leképező jellegű tudásnak nevezzük. A tudás másik formáját procedurális tudásnak, azaz folyamat-jellegű tudásnak nevezzük. (*Csapó Benő: Tudás és iskola. A tudás és a kompetenciák. Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 2004. 43. old.*)